

ผลของโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมาย
ในเขตกรุงเทพมหานคร

Effects of a Health Establishment Development Program on Legal Standard
Compliance in Bangkok Metropolitan Area

ณัฐฐิญา นาคหลง¹ และสุชาญวัชร สมสอน^{2*}

Natthaya Naklong¹, and Suchanwat Somsorn^{2*}

¹ กองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

² วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

¹ The Bureau of Health Establishments, Mueang District, Nonthaburi Province. 11000

² Boromarajonani College of Nursing Changwat Nonthaburi, Mueang District, Nonthaburi Province. 11000

* Corresponding Author: สุชาญวัชร สมสอน E-mail: suchanwat.somsorn@bcnnon.ac.th

Received : 4 September 2025

Revised : 2 February 2026

Accepted : 5 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษากึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต่อความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของผู้ประกอบการ และการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมายของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ประกอบการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ได้รับใบอนุญาตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 143 แห่ง คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย โปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ได้แก่ ระบบพี่เลี้ยง เครือข่ายที่ปรึกษา และการใช้เทคโนโลยี ระยะเวลา 12 สัปดาห์ แบบสอบถามความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ประกอบกิจการ และแบบตรวจประเมินสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และ Paired t-test ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) และภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมสถานประกอบการผ่านการตรวจประเมินเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 88.1 เป็นร้อยละ 100.0 ผลการศึกษาครั้งนี้ยืนยันว่า โปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพสามารถเพิ่มความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ประกอบกิจการ และมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเพื่อให้สถานบริการเพื่อสุขภาพเป็นไปตามมาตรฐานอยู่เสมอควรมีการทบทวนและประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีระบบพี่เลี้ยงหรือเครือข่ายที่ปรึกษาเชิงวิชาชีพ และใช้เทคโนโลยีช่วยให้การสื่อสาร การอบรม และการติดตามมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: โปรแกรม สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด กรุงเทพมหานคร

Abstract

This quasi-experimental study aimed to examine the effects of a healthy workplace development program on entrepreneurs' knowledge, attitudes, and practices, as well as on compliance with legal standards among health - related establishments in Bangkok. The sample consisted of 143 licensed health establishments in Bangkok, selected through purposive sampling. The research instruments included a healthy workplace development program comprising a mentoring system, a consultant network, and the use of technology over

12 weeks period; a questionnaire assessing entrepreneurs' knowledge, attitudes, and practices; and a health establishment inspection checklist. Data were analyzed using descriptive statistics and paired t-tests. The results indicated that, after participation in the program, the sample demonstrated significantly higher levels of knowledge, attitudes, and practices compared with baseline (p -value < 0.001). In addition, the proportion of establishments meeting regulatory standards increased from 88.1% to 100% following program implementation. These findings confirm that the healthy workplace development program effectively enhanced entrepreneurs' knowledge, attitudes, and practices, as well as compliance with health establishment standards. Therefore, to ensure continuous adherence to standards, health service establishments should regularly conduct self-assessments, establish mentoring systems or professional advisory networks, and utilize technology to improve communication, training, and follow - up processes.

Keywords: Program, Health Establishment Development, Legal Standard Compliance, Bangkok

บทนำ

กระทรวงสาธารณสุขได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (นโยบาย Medical Hub) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (พ.ศ. 2560 – 2569) ประกอบด้วย 4 ผลผลิตหลัก ได้แก่ ศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub) ศูนย์กลางบริการสุขภาพ (Medical Service Hub) ศูนย์กลางบริการวิชาการและงานวิจัย (Academic Hub) และศูนย์กลางยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Product Hub) [1] ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมสู่การพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ ที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ โดยใช้ศักยภาพความแข็งแกร่งด้านระบบบริการสุขภาพของประเทศดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเพื่อรับบริการ จนสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ [2] อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการด้านสุขภาพในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และมีความต้องการเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรฐานบริการ เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดสากลได้ [3]

ยุทธศาสตร์ Medical Hub ในผลผลิต “ศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub)” ได้รับการขับเคลื่อนโดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ซึ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศ โดยเน้นการยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการสุขภาพและเสริมความงามผ่านการกำกับคุณภาพด้วยกฎหมายและนวัตกรรม [2] ซึ่งการที่สถานประกอบการเพื่อสุขภาพจะสามารถยกระดับคุณภาพได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ประกอบการที่มีความเข้าใจในหลักเกณฑ์ของกฎหมายเป็นสำคัญ [4] ในด้านการประเมินคุณภาพตามมาตรฐาน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้มีการดำเนินการตรวจประเมินสถานประกอบการประเภทกิจการสปา นวดเพื่อสุขภาพ และนวดเพื่อเสริมความงาม ภายหลังจากได้รับอนุญาตแล้ว โดยใช้เกณฑ์ตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 [5] และกฎกระทรวงปี พ.ศ. 2560 [6] ซึ่งกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการอย่างละเอียด นอกจากนี้ในบริบทของการประเมินคุณภาพบริการนวดไทย พบว่าการมีมาตรฐานที่ชัดเจนและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการสามารถส่งผลต่อความมั่นใจของผู้บริโภคและการขยายตัวของตลาดสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ [7, 8]

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ภายหลังจากที่ผู้ประกอบการได้รับใบประกอบกิจการเพื่อสุขภาพ ผู้ประกอบการบางส่วนยังมีการดำเนินการภายหลังจากได้รับใบอนุญาตไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด [2, 3] ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการประกอบกิจการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงได้กำหนดกรอบการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ในองค์ประกอบการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงาน (Performance - Based) ของตัวชี้วัด “ร้อยละของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามกำหนด” โดยมีการดำเนินการตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพภายหลังจากได้รับอนุญาต [9] การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต่อความรู้ ทักษะ ทักษะของผู้ประกอบการ และต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมายของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางให้สถานประกอบการเหล่านี้มีมาตรฐานตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ยุทธศาสตร์ Medical Hub ในผลผลิต “ศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub)” ได้รับการขับเคลื่อนโดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ซึ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศ โดยเน้นการยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการสุขภาพและเสริมความงามผ่านการกำกับคุณภาพด้วยกฎหมายและนวัตกรรม [2] ซึ่งการที่สถานประกอบการเพื่อสุขภาพจะสามารถยกระดับคุณภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ประกอบการที่มีความเข้าใจในหลักเกณฑ์ของกฎหมายเป็นสำคัญ [4] ในด้านการประเมินคุณภาพตามมาตรฐาน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้มีการดำเนินการตรวจประเมินสถานประกอบการประเภทกิจการสปา นวดเพื่อสุขภาพ และนวดเพื่อเสริมความงาม ภายหลังจากที่ได้รับอนุญาตแล้ว โดยใช้เกณฑ์ตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 [5] และกฎกระทรวงปี พ.ศ. 2560 [6] ซึ่งกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการอย่างละเอียด นอกจากนี้ในบริบทของการประเมินคุณภาพบริการนวดไทย พบว่าการมีมาตรฐานที่ชัดเจนและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการสามารถส่งผลต่อความมั่นใจของผู้บริโภคและการขยายตัวของตลาดสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ [7, 8]

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ภายหลังจากที่ผู้ประกอบการได้รับใบประกอบกิจการเพื่อสุขภาพ ผู้ประกอบการบางส่วนยังมีการดำเนินการภายหลังจากได้รับใบอนุญาตไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด [2,3] ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการประกอบกิจการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงได้กำหนดกรอบการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ในองค์ประกอบการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงาน (Performance - Based) ของตัวชี้วัด “ร้อยละของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามกำหนด” โดยมีการดำเนินการตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพภายหลังจากได้รับอนุญาต [9] การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต่อความรู้ ทักษะ ทักษะของผู้ประกอบการ และต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมายของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางให้สถานประกอบการเหล่านี้มีมาตรฐานตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) ชนิดกลุ่มเดียว แบบวัดก่อน - หลัง การทดลอง ผ่านการดำเนินการตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพภายหลังจากได้รับอนุญาตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2567 - กรกฎาคม 2568

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ได้รับใบอนุญาตประกอบการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,347 แห่ง [10]

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ได้รับใบอนุญาตประกอบการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่เปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2567 ที่ต้องได้รับการตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพภายหลังได้รับอนุญาตในปี พ.ศ. 2568 จำนวน 143 แห่ง ประกอบด้วย กิจการนวดเพื่อสุขภาพ จำนวน 101 แห่ง กิจการนวดเพื่อเสริมความงาม จำนวน 5 แห่ง และกิจการสปา จำนวน 37 แห่ง คัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์เกณฑ์คัดเข้า

เกณฑ์การคัดเข้า

- 1) เป็นสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานครที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจการอย่างถูกต้องตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559
- 2) เป็นสถานประกอบการในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
- 3) มีผู้ประกอบการหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยและการพัฒนาในโปรแกรม
- 4) เป็นสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่เริ่มเปิดบริการในปี พ.ศ. 2567 ที่ต้องได้รับการตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพภายหลังได้รับอนุญาตในปี พ.ศ. 2568
- 5) มีการให้ข้อมูลโดยสมัครใจ พร้อมทั้งยินยอมให้ใช้ข้อมูลเพื่อการวิจัยโดยไม่เปิดเผยชื่อ

เกณฑ์การคัดออก

- 1) เป็นสถานประกอบการที่ปิดกิจการหรือไม่ได้ดำเนินกิจการในช่วงเวลาที่ทำการวิจัย
- 2) เป็นสถานประกอบการที่ไม่สามารถติดต่อได้
- 3) เป็นสถานประกอบการที่ปฏิเสธการเข้าร่วมโปรแกรมหรือไม่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามหรือรับการตรวจประเมิน
- 4) เป็นสถานประกอบการที่มีประวัติการละเมิดกฎหมาย หรืออยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ส่วน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

- 1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ประกอบการ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ส่วนย่อย ได้แก่ ส่วนย่อยที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป: ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ เช่น สถานภาพ ประสบการณ์ในการบริหารสถานประกอบการ ประเภทของสถานประกอบการ และจำนวนผู้ให้บริการ ส่วนย่อยที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย: ข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เกี่ยวกับพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวง พ.ศ. 2560 เป็นคำถามแบบปรนัยที่มีคำตอบถูกต้องเพียงข้อเดียว ส่วนย่อยที่ 3 แบบสอบถามทัศนคติ ข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เกี่ยวกับทัศนคติต่อการประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ (สปา นวดเพื่อสุขภาพ นวดเพื่อเสริมความงาม) ใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบไลเคิร์ต (Likert scale) 5 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 = ไม่เห็น

ด้วยอย่างยิ่ง จนถึง ระดับ 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง และส่วนย่อยที่ 4 แบบสอบถามพฤติกรรมการบริหารจัดการ ข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับความถี่ในการปฏิบัติหรือพฤติกรรมการบริหารจัดการของผู้ประกอบการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบไลเคิร์ต (Likert scale) 5 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 = ไม่เคยเลย จนถึง ระดับ 5 = ปฏิบัติเป็นประจำ

ส่วนที่ 2 แบบตรวจประเมินสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ เป็นแบบฟอร์มมาตรฐานที่ใช้สำหรับการประเมินสถานประกอบการตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวง พ.ศ. 2560 [11] โดยแบ่งเกณฑ์การประเมินออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านความปลอดภัย และด้านการให้บริการ จำนวน 34 ข้อ เป็นลักษณะของแบบประเมินเป็น แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มีคำอธิบายประกอบเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินเป็น 2 ระดับ ได้แก่ “ผ่านเกณฑ์” และ “ไม่ผ่านเกณฑ์” โดยต้องผ่านเกณฑ์ ไม่น้อยกว่า 28 ข้อ จึงถือว่า ผ่านการประเมิน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนนำเครื่องมือไปใช้เก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามส่วนที่ 1 เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายและการจัดการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ทำการประเมินความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item - Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินพบว่า ส่วนย่อยที่ 2 3 และ 4 มีค่าดัชนี IOC เท่ากับ 1 และ 0.97 ตามลำดับ จากนั้นการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยใช้สถิติหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่า ส่วนย่อยที่ 3 และ 4 มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 และ 0.93 ตามลำดับ ส่วนแบบสอบถามส่วนย่อยที่ 2 มีค่า KR - 20 เท่ากับ 0.98

2) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย เป็นโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน แล้วนำมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้ในการทดลอง โดยโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเป็นการจัดกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมเฉพาะรายระยะเวลา 12 สัปดาห์ ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 เป็นกิจกรรมกลุ่ม โดยผู้วิจัยทำการประเมินความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของผู้ประกอบการ และการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมายของสถานประกอบการผ่าน Google forms จากนั้น อบรมให้ทบทวนความรู้ตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวง พ.ศ. 2560 [5, 6] จากนั้นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อสุขภาพ

สัปดาห์ที่ 2 - 8 เป็นกิจกรรมเฉพาะราย โดยให้คำปรึกษาเชิงลึกรายสถานประกอบการตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวง พ.ศ. 2560 แก่กลุ่มตัวอย่าง โดยหลังจากประเมินตนเองแล้วสถานประกอบการไม่ผ่านในหัวข้อใด ผู้วิจัยดำเนินการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะอย่างละเอียดและเหมาะสมกับบริบท ผ่านการติดต่อในแอปพลิเคชัน Line official ในวันและเวลาราชการ

สัปดาห์ที่ 9 - 11 เป็นกิจกรรมเฉพาะราย โดยผู้วิจัยดำเนินการดำเนินการลงพื้นที่ตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพภายหลังได้รับอนุญาตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ใช้แบบตรวจประเมินสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

สัปดาห์ที่ 12 เป็นกิจกรรมกลุ่ม โดยผู้วิจัยทำการประเมินความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของผู้ประกอบการ และการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมายของสถานประกอบการ ผ่าน Google forms จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลการประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพภายหลังได้รับอนุญาตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

4. การรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2567 - กรกฎาคม 2568 มีระยะดำเนินการวิจัย 12 สัปดาห์ โดยโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนเริ่มกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 1 (ระยะก่อนเข้าร่วมโปรแกรม) และเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 12 (ระยะหลังเข้าร่วมโปรแกรม)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window version 21 โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ แจกแจงความถี่ ร้อยละ และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรู้ ทักษะ และ พฤติกรรมของผู้ประกอบกิจการ ก่อน - หลังเข้าร่วมโปรแกรม ด้วยสถิติ Paired t-test

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 81.8 มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี ร้อยละ 35.7 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 46.8 มีตำแหน่งผู้ประกอบการ ร้อยละ 67.1 ประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 36.4 เป็นกิจการนวดเพื่อสุขภาพ ร้อยละ 70.6 ส่วนใหญ่มีพนักงาน 1 - 5 คน ร้อยละ 56.6 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (n = 143)

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	26	18.2
หญิง	117	81.8
อายุ		
20 - 29 ปี	2	1.5
30 - 39 ปี	25	17.4
40 - 49 ปี	45	31.5
50 - 59 ปี	51	35.7
60 ปี ขึ้นไป	20	13.9
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	67	46.8
ปริญญาตรี	56	39.2
ปริญญาโท	18	12.6
ปริญญาเอก	2	1.4
ตำแหน่ง		
ผู้ดำเนินการ	46	32.2
ผู้ประกอบกิจการ	96	67.1
พนักงาน	1	0.7
ประสบการณ์		
น้อยกว่า 1 ปี	1	0.7
1 - 3 ปี	30	20.9

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
4 - 6 ปี	31	21.7
7 - 9 ปี	29	20.3
10 ขึ้นไป	52	36.4
ประเภทสถานประกอบการ		
กิจการนวดเพื่อสุขภาพ	101	70.6
กิจการนวดเพื่อเสริมความงาม	5	3.5
กิจการสปา	37	25.9
จำนวนพนักงาน		
1 - 5 คน	81	56.6
6 - 10 คน	41	28.7
11 - 15 คน	8	5.6
16 - 20 คน	4	2.8
มากกว่า 20 คน	9	6.3

นอกจากนี้พบว่า ภายหลังกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) ภายหลังกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมมีทัศนคติสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) และภายหลังกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมมีพฤติกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ประกอบกิจการ (n = 143)

ตัวแปร	\bar{x}	S.D.	t	p-value
ความรู้				
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	7.78	2.13	8.12	< 0.001*
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	9.32	1.03		
ทัศนคติ				
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	3.85	0.97	8.19	< 0.001*
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	4.57	0.67		
พฤติกรรม				
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	4.27	0.49	6.45	< 0.001*
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	4.53	0.51		

* p -value < 0.05

นอกจากนี้ผลการตรวจประเมินสถานประกอบการเพื่อสุขภาพหลังจากได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการพบว่า ภายหลังก่อตั้งโปรแกรมสถานประกอบการผ่านการตรวจประเมิน ร้อยละ 100 เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านการได้รับอนุญาต ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 100 ด้านสถานที่ ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 100 ด้านความปลอดภัย ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 100 และด้านการให้บริการ ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 100

ตารางที่ 3 ผลการตรวจประเมินสถานประกอบการเพื่อสุขภาพหลังจากได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการ (n = 143)

ผลการตรวจประเมิน	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม		หลังเข้าร่วมโปรแกรม	
	จำนวน (ร้อยละ)		จำนวน (ร้อยละ)	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. ด้านการได้รับอนุญาต	126 (88.1)	17 (11.9)	143 (100)	0 (0.0)
2. ด้านสถานที่	124 (86.7)	19 (13.3)	143 (100)	0 (0.0)
3. ด้านความปลอดภัย	135 (94.4)	8 (5.6)	143 (100)	0 (0.0)
4. ด้านการให้บริการ	132 (92.3)	11 (7.7)	143 (100)	0 (0.0)
สรุปผลประเมิน	126 (88.1)	17 (11.9)	143 (100)	0 (0.0)

อภิปราย

ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังก่อตั้งตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) เนื่องจากจากโปรแกรมมีการให้ความรู้ผ่านการอบรมร่วมกับการให้คำปรึกษาเชิงลึกรายสถานประกอบการตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวง พ.ศ. 2560 ผ่านการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ [5, 6] ทำให้ผู้ประกอบการมีความรู้ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ มยุเรศ ฤทธิ์ทรงเมือง [12] ที่พบว่า ภายหลังก่อตั้งเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความรู้ในการจำหน่ายอย่างปลอดภัยสำหรับผู้ประกอบการร้านชำมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในการจำหน่ายอย่างปลอดภัยมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) เป็นไปตามการศึกษาของ เชาวลิต อุปลุก และคณะ [13] พบว่า การให้ความรู้สามารถทำให้ศักยภาพของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารสำหรับผู้สูงอายุเพื่อสุขภาพในยุคดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังก่อตั้งตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมมีทัศนคติสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) เนื่องจากจากโปรแกรมมีการให้คำปรึกษาเชิงลึกรายสถานประกอบการตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวง พ.ศ. 2560 [5, 6] รวมถึงให้ข้อเสนอแนะอย่างละเอียดให้เหมาะสมกับบริบท ผ่านการติดต่อในแอปพลิเคชัน Line Official ซึ่งเมื่อผู้ประกอบการเกิดความรู้เข้าใจในข้อกำหนดต่าง ๆ ได้ดีขึ้นส่งผลให้ทัศนคติของผู้ประกอบการที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย [14] สอดคล้องกับการศึกษาของสุนิสา จันท์แสงและคณะ [15] ที่พบว่า คะแนนทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาผู้ดูแลทันตสุขภาพสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.05) นอกจากนี้ผลการศึกษา พบว่า ภายหลังก่อตั้งตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมมีพฤติกรรมการบริหารจัดการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) เนื่องจากจากโปรแกรมมีการให้คำปรึกษาเชิงลึกรายสถานประกอบการและให้ข้อเสนอแนะอย่างละเอียดให้เหมาะสมกับบริบท ผ่านการติดต่อในแอปพลิเคชัน Line Official อย่างต่อเนื่องทำให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการสถานประกอบการให้ได้ตามข้อกำหนดได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้การเพิ่มขึ้นของการบริหารจัดการสถานประกอบการเกิดจากการส่งเสริมความเข้าใจในมาตรฐาน และการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม [8] สอดคล้องกับการศึกษาของ อัจศรา ประเสริฐสิน และคณะ [16] ที่พบว่า ภายหลังก่อตั้งดำเนินการแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามการรับรู้และพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาดีขึ้น

นอกจากนี้ผลการตรวจประเมินสถานประกอบการเพื่อสุขภาพหลังจากได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการพบว่า ภายหลังก่อตั้งเข้าร่วมโปรแกรมสถานประกอบการผ่านการตรวจประเมินเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 88.1 เป็นร้อยละ 100.0 เนื่องจากจากโปรแกรมมีการให้คำปรึกษาเชิงลึกรายสถานประกอบการตามข้อกำหนด และให้ข้อเสนอแนะอย่างละเอียดให้เหมาะสมกับบริบท ผ่านการติดต่อในแอปพลิเคชัน Line Official รวมถึงการติดตามอย่างต่อเนื่องทำให้สถานบริการสามารถผ่านประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

ภายหลังได้รับอนุญาตได้ทุกแห่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ รติยา อินทเกษ และคณะ [17] ที่พบว่า สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ จังหวัดอุดรธานี ผ่านมาตรฐาน ร้อยละ 5.8 ภายหลังดำเนินการพัฒนา สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ผ่านมาตรฐาน ร้อยละ 91.7 อย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้ทำให้เห็นว่า การให้ความรู้ควบคู่กับการให้คำปรึกษาเชิงบริบทจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการในภาคสุขภาพและบริการได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งการมีระบบติดตามและประเมินผลที่ต่อเนื่อง ทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพบริการ สถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานทางกฎหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป [5, 6]

อย่างไรก็ตามการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพผ่านโปรแกรมที่เน้นการให้ความรู้ การให้คำปรึกษาเชิงลึก และการติดตามอย่างต่อเนื่อง สามารถยกระดับการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหน่วยงานภาครัฐบูรณาการรูปแบบการพัฒนาลักษณะนี้เข้าเป็นกลไกการของระบบกำกับดูแล สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะในบริบทของการขับเคลื่อนนโยบาย Medical Hub [1, 2] ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยมาตรฐานคุณภาพ ความปลอดภัย และความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ การมีระบบพี่เลี้ยง การให้คำปรึกษาเชิงวิชาชีพ และการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการติดตามประเมินผล จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ การกำกับดูแล ลดภาระการตรวจสอบภาคสนาม และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอย่างยั่งยืนต่อไป [7, 8]

สรุป

การวิจัยนี้ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต่อความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของผู้ประกอบการ และการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมายของสถานประกอบการในเขต กรุงเทพมหานคร โดยดำเนินการตามโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ระยะเวลา 12 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วม โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมสถานประกอบการผ่านการตรวจประเมิน เพิ่มขึ้น ดังนั้นเพื่อให้สถานประกอบการเพื่อสุขภาพเป็นไปตามมาตรฐานอยู่เสมอควรมีการทบทวนและประเมินตนเอง อย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีระบบพี่เลี้ยงหรือเครือข่ายที่ปรึกษาเชิงวิชาชีพ และใช้เทคโนโลยีช่วยให้การสื่อสาร การอบรม และการติดตามมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดเพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ระหว่างการพัฒนาสถานประกอบการในเขตเมืองกับต่างจังหวัด รวมถึงควรดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงลึก เช่น แรงจูงใจ ความท้าทาย และข้อจำกัดของผู้ประกอบการในการปรับใช้มาตรการตามกฎหมาย

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานสาธารณสุขควรบูรณาการโปรแกรมลักษณะนี้เข้าในแผนยุทธศาสตร์การกำกับดูแลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพอย่างถาวร รวมถึงควรมีการกำหนดนโยบายสนับสนุนการอบรมผู้ประกอบการเป็นระยะ เช่น การอบรมต่ออายุใบอนุญาต เพื่อรักษามาตรฐานคุณภาพบริการในระยะยาว และควรพัฒนาระบบติดตามผลออนไลน์ เพื่อช่วยลดภาระการลงพื้นที่และเพิ่มความสะดวกในการกำกับดูแล

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติงาน

ผู้ประกอบการควรมีการทบทวนและประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้แบบตรวจประเมินมาตรฐาน ที่หน่วยงานรัฐกำหนด รวมถึงควรจัดให้มีระบบพี่เลี้ยงหรือเครือข่ายที่ปรึกษาเชิงวิชาชีพ เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถขอคำแนะนำและแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เช่น แอปพลิเคชัน หรือระบบ E-Learning สามารถช่วยให้การสื่อสาร การอบรม และการติดตามมีประสิทธิภาพและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

การอ้างอิง

ณัฐริญา นาคหลง, และ สุชาญวัชร สมสอน. ผลของโปรแกรมการพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานทางกฎหมายในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารการศึกษาและวิจัยการสาธารณสุข. 2569; 4(2): 204 - 14.

Naklong N, and Somsorn S. Effects of a Health Establishment Development Program on Legal Standard Compliance in Bangkok Metropolitan Area. Journal of Education and Research in Public Health. 2026; 4(2): 204 - 14.

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (พ.ศ. 2560 – 2569). กรุงเทพฯ, สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. 2559.
- [2] กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. แนวทางการพัฒนาศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub). นนทบุรี, กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. 2560.
- [3] ศิริวิทย์ ครองศีล. มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลธุรกิจการให้บริการสุขภาพโดยโทรกรรมในประเทศไทย. [วิทยานิพนธ์]. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2564.
- [4] พินิจ ทิพย์มณ. ปัญหาทางกฎหมายในการบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติสถานบริการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น. 2564; 5(1): 197 - 233.
- [5] ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559. เล่ม 133 ตอนที่ 30 ก. 2559.
- [6] ราชกิจจานุเบกษา. กฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทกิจการสปา และกิจการนวดเพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมความงาม พ.ศ. 2560. เล่ม 134 ตอนที่ 61 ก. 2560.
- [7] Janchai N, Baxter G, and Srisaeng P. Study of Thai massage service quality effect on international tourist confidence. *Academica Turistica*. 2023; 16(3): 345 - 55.
- [8] ชนิดา ศิริสวัสดิ์. การยกระดับมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้มีภาวะพึ่งพิง: การศึกษาเชิงคุณภาพจากมุมมองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเขตสุขภาพที่ 6. วารสารสาธารณสุขมูลฐาน. 2568; 39(2): 28 - 39.
- [9] กระทรวงสาธารณสุข. ระบบการะวัดผลตัวชี้วัด กระทรวงสาธารณสุข : ร้อยละของสถานพยาบาลและสถานประกอบการเพื่อสุขภาพได้รับการตรวจสอบมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2568 จาก <https://healthkpi.moph.go.th/kpi2/kpi-list/view/?id=27>.
- [10] กองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. ข้อมูลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ หลังจากได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการประเภทกิจการสปา นวดเพื่อสุขภาพหรือนวดเพื่อเสริมความงาม. นนทบุรี, กองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. 2567.
- [11] กองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. บันทึกการตรวจประเมินสถานประกอบการเพื่อสุขภาพหลังจากได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการประเภทกิจการสปา นวดเพื่อสุขภาพหรือนวดเพื่อเสริมความงาม (Post Audit). นนทบุรี, กองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. 2564.
- [12] มยุเรศ ฤทธิ์ทรงเมือง. ผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ในการจำหน่ายยาอย่างปลอดภัยสำหรับผู้ประกอบการร้านขายในพื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านห้วยน้ำคำ อำเภอเวียงตาล จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน. 2567; 9(6): 412 - 20.

- [13] เขาวลิต อุปฐาก, สุภัททา ปิณฑะแพทย์, อีรวุฒิ บุญยโสภณ, และ สุชาติ เขียงฉิน. การพัฒนารูปแบบ ศักยภาพของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารสำหรับผู้สูงอายุเพื่อสุขภาพในยุคดิจิทัล. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา. 2567; 36(131): 68 - 78.
- [14] กมลวรรณ วรรณขำ, กฤษณ์ ประสิทธิ์โชค, โรม บัวทอง, ธนรักษ์ ผลิพัฒน์, และ บุชบา ศุภวัฒน์ธนบดี. การศึกษาความรู้ ทักษะและการปฏิบัติในการป้องกันโรคฝีดาษวานร (Mpox) ของผู้ประกอบการอาชีพประเภทผู้ให้บริการนวดเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร. วารสารสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง. 2566; 8(1): 242 - 58.
- [15] สุนิสา จันทร์แสง, มารุต ภูพะเนียด, และ กนกวรรณ แสงจันทร์. ประสิทธิภาพของโปรแกรมพัฒนาผู้ดูแลทันตสุขภาพต่อความรู้ ทักษะ และทักษะการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยติดเตียง. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน. 2568; 31(3): 30 - 40.
- [16] อัจศรา ประเสริฐสิน, และ วิจิตรตา โป๊ะฮง. แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามการรับรู้และพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารรัชต์ภาคย์. 2565; 16(48): 136 - 51.
- [17] รติยา อินทเกษ, และ เอกรัฐ เทาะเหิน. ประสิทธิภาพมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา. 2565; 8(2): 104 - 12.